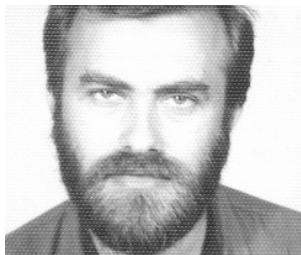

Pe măsură ce proiectul *Istoriei critice* se contura în dimensiunile sale impunătoare, autorul a simțit nevoia unei puneri în pagină a propriei sale persoane.

■ vasele popovici

Amintirile unui martor credibil

Un Nicolae Manolescu pus pe confesiuni surprinde, chiar dacă ne aflăm în era literaturii confesive puțini scriitori de azi opunând rezistența curentului dominant.

Temele criticului, mai relaxate și mai aproape de formulele subiectivității, anunțau oarecum volumul din 2003, *Cititul și scrisul*, republicat cu o continuare mai amplă și mai apăsător confesivă, *Scrisul și cititul*, ambele reunite sub titlul *Viață și cărți*. Amintirile unui cititor de cursă lungă, apărut recent la Editura Paralela 45. Nu te-ai fi așteptat totuși ca urmașul cel mai autentic al lui Maiorescu să se expună pe sine – fie și într-o formulă aseptizat-culturală în *Cititul și scrisul*, și tot mai aproape de zonele intimității în *Scrisul și cititul* – după ce timp de zeci de ani Nicolae Manolescu a eliminat din pagina sa critică intruziunile proprii subiectivității, făcând din aceasta secretul unei autorități unanim recunoscute.

Pe măsură ce proiectul *Istoriei critice* se contura în dimensiunile sale impunătoare, autorul a simțit nevoia unei puneri în pagină a propriei sale persoane, iar reticențele sale față de demersul în care s-a angajat, perceptibile la lectura acestui volum de amintiri, se topesc chiar sub ochii noștri: volumul începe cu un „jurnal” de lectură, roman al formării sale intelectuale, pentru a deveni, în partea a doua, un „jurnal” mai cuprinzător ce îndrăznește să acopere chiar și chestiunea – atât de manolesciană și ea – a iubirilor sale. Cine ar fi crezut că se va merge până acolo? Nimeni, în primă fază, începând – mi se pare – cu autorul însuși.

Ne interesează, firește, ce a citit în adolescență acest cititor esențial al literaturii române, dar ne interesează încă mai mult mărturia sa din anii când a jucat un rol cheie în viața literară autohtonă. Auziserăm într-un fel sau altul că părinții săi fuseseră arestați (cât au mai calomniat neo-securiștii din presa de după '90 pe tema soților Apolzan: nu fuseseră

îndeajuns că făcuseră închisoare comunistă, era necesară și o execuție publică, o ardere în efiegie, după câteva decenii); auziserăm și că studentul Manolescu fusese exmatriculat pentru o vreme din facultate, ca o dublare de pedeapsă pentru pedeapsa deja executată, în stil comunist; știam că a scris mulți ani pentru „Contemporanul” și apoi pentru **Romania literară**; că se bucurase de susținerea lui George Ivașcu; auziserăm de relativa protecție a lui Gogu Rădulescu și de poveștile – numeroase amuzante – legate de cercul de scriitori din jurul curiosului personaj; știam de libertățile pe care Nicolae Manolescu și le luase în raport cu autoritățile, de intervențiile sale de la Uniunea Scriitorilor și din întâlnirile cu conducerea de partid, care făceau parte din folclorul scriitoricesc al vremii; aveam o vagă idee că a jucat un rol în disidența lui Dorin Tudoran și a lui Mihai Botez; că era un apropiat al Monicăi Lovinescu și al lui Virgil Ierunca: toate acestea – de departe – ne erau cunoscute din lumea literară. Acum aceste subiecte de circulație orală, sunt expuse pe rând, uneori distinct, punct cu punct, deși parcă nu întotdeauna cu adăstarea pe care ne-am fi dorit-o, ci în felul său lapidar, sub lumina egală a inteligenței ironice. Acolo unde am fi vrut un volum de o mie de pagini nu ni se oferă decât unul de patru sute. Fie și atât!

Ține de natura sa intimă și de formula sa stilistică să nu cadă în sentimentalism sau, Doamne ferește, în logoree, chiar atunci când vorbește de momente ce, nu încâpe îndoială, l-au marcat adânc. Cu excepția iubirilor și a paginilor extraordinare despre zilele revoluției, omul care ni se adresează nu pare niciodată tulburat de faptele retrăite prin scris. Totuși, odată, în paginile de rememorare a zilelor revoluției, Nicolae Manolescu își îngăduie, în fine, să încetinească ritmul său de om grăbit și să transcrie pe îndelete, în câteva pagini dense, traseele a două-trei zile. Totul își rămâne în minte din aceste rânduri după ce ai închis cartea, dar parcă mai pregnantă e tăcerea ce se lasă în mijlocul vacarmului, ca o sumă a intensității: „Când am ajuns pe bulevard, în dreptul sălii Dalles, am auzit un zgomot foarte puternic, un fel de vuiet, ca atunci când un avion sparge bariera sunetului. Venea dinspre Piața Palatului. În câteva secunde, zgomotul s-a propagat spre bulevard și am văzut o mare mulțime bufnind dinspre strada Aristide Briand, Câmpineanu de astăzi, cu pancarte rupte și bețe de steaguri pe care le agitau ca niște arme, călcându-se literalmente în picioare.

Refăcând scena în amintire, ea mi se pare mai desprinsă dintr-un film mut: din cauza emoției, n-am mai auzit preț de câteva minute absolut nimic. Oamenii aceia trebuie să fi strigat ceva. Probabil lozinci anticeaușiste.”

În felul său direct și expeditiv, ce reglează în doar două rânduri ceea ce a făcut obiectul unor lungi dispute, Nicolae Manolescu, pune lucrurile la punct fără patimă, dar și fără menajamente. Și ai sentimentul, că aceste rânduri expediate aici vor dura în timp mai mult decât poveștile nesfârșite ce le-au suscit. Astfel, aflăm – în trecere – că, în ciuda celor susținute de interesat, Paul Goma fusese și el membru de partid (luat de entuziasmul stârnit de discursul lui Ceaușescu din '68); că, à propos de grupul scriitorilor care-l frecventaseră pe Gogu Rădulescu, „la incinerare, sala crematoriului «Cenușa» era pustie. În afară de Blandiana, de Rusan, de Zigu (Ornea) și de mine, prea puțini din cei mulți pe care-i ajutasă au crezut de cuviință să ia parte la ceremonie. Domnul Gogu devenise după revoluție un personaj compromițător”; că „unii și-au făcut-o cu mâna lor, ca Doina Cornea, exemplu de moralitate intransigentă înainte de 1989, personaj demn de compătimire, după aceea” (în mod cu totul excepțional în ce-l privește, Nicolae Manolescu nici nu mai simte nevoia să-și argumenteze afirmația!); că „Mircea Dinescu, atât de impresionant înainte, face de la o vreme figură de cabotin” etc. Pe câte unul, în fine, jalnic sub raport moral, nici nu-l mai numește, pe bună dreptate („nici numele nu mi face plăcere să i-l amintesc aici”). De înțeles dacă ai participat direct la evenimentele evocate de fostul președinte PAC.

Asemenea flash-uri care țintuiesc o persoană sau alta printr-un cuvânt, după ce patimile s-au stins de mult, nu par să iasă excesiv în relief în aceasta panoramă a lumii literare și politice susținută de o osatură morală inflexibilă. Ca și în cazul paginilor sale critice propriu-zise, cel ce ți se adresează în volumul de față este profund credibil. O clipă nu l-ai putea suspecta că vrea să se pună pe sine într-o lumină mai bună, că își aduce scuze, că se explică pentru ambiguități compromițătoare. Îl citești și vezi dincolo de rânduri un om în picioare, firesc în poziția sa. Chiar atunci când scrie despre Corneliu Coposu, care a făcut obiectul unei adevărate mitologizări, de unde și riscul unui examen la rece, Nicolae Manolescu nu se ferește să spună cum au stat lucrurile într-un moment sau altul din scurta istorie a Convenției

Democratice. Ar putea fi contrazis în ceea ce spune? (S-au remarcat, corect, una sau două inadvertențe cronologice. Remarc la rândul-mi că și în fixarea zilelor revoluției s-a strecurat o eroare. Aceste derapaje ale stiloului se cuvin rectificate într-o ediție viitoare. Sensul evenimentelor este însă riguros transcris, o pot spune ca unul care am fost martor direct la câteva din episoadele la care se face trimitere, mai cu seamă în zona politică.)

Așa cum procedase cu scriitorii aduși la judecata criticii, Nicolae Manolescu se evaluează aici pe sine însuși de la înălțimea care crede că i se potrivește: nici de jos, ca să-și facă statuie, și nici de sus, cu o falsă modestie. Cu același cântar și cu același metru dintotdeauna, cu grija de a tăia pe măsură, omul care a marcat literatura română de la mijlocul anilor '60 până azi își scrie amintirile ca și cum ar fi vorba despre altcineva, ce se cuvine examinat cum fuseseră examinați toți ceilalți, cu ingredientele literare știute: cu o doză de ironie (dar nu în exces), cu pătrundere (însă fără prea multă insistență), cu suficient recul față de „obiect” (dar nu la rece), cu o continuă raportare la ansamblu, cu multă temperare, cu pudoare și mai cu seamă – asta mai cu seamă – cu arta de a aluneca uniform peste lucruri, ușor, cu o grație de esență muzicală, datorată unui fel ce pare înnăscut de a desfășura logic orice temă i s-ar pune sau își pune în față.

Iată o probă de măsură: „Am trăit în toți anii care au urmat (anii vârstei adulte, sub comunism) sentimentul unei duplicități. Toleranții sunt duplicitari tocmai fiindcă se simt tolerați: au anumite drepturi pentru care plătesc un anumit preț. Cel mai rușinos dintre toate este minciuna. Cel mai laș, tăcerea. Am scris săptămânal, vreme de treizeci de ani, cronica literară în a doua din cele mai importante săptămânare din țară. Am publicat douăzeci de cărți. M-am străduit să nu mint. Nici profesional, nici politic. Doar, cel mult, prin omisiune. Tăcând, adică, asupra unor lucruri. O tăcere rămâne o tăcere, chiar dacă a mea a fost mai puțin asurzitoare decât a altor contemporani ai mei. Am întrerupt-o, cât am putut de des, exprimând cât de liber am putut unele convingeri și idei. Mi-am asumat un risc care mi s-a părut câteodată însemnat. Dar nu exagerat.” Mai mult, mai bine, mai exigent, mai exact cine ar putea s-o spună? ■

Nicolae Manolescu, *Viață și cărți. Amintirile unui cititor de cursă lungă*, Pitești, Editura Paralela 45, 2009.

